

Єгупова І. М.
викладач кафедри
туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ТИПИ ТА НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

Кластерна ідея у туристичній галузі в Україні знайшла своє втілення ще на початку ХХІ ст. В Україні пріоритетним є сільський туризм як тематичний напрямок кластеризації, орієнтований на організацію відпочинку туристів у приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів, особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної, етнографічної спадщини регіону [1, с. 82]. В основу їх діяльності покладено надання послуг розміщення, харчування та організація тематичних, освітніх, рекреаційних та агротуристичних занять. Нами проведено дослідження щодо систематизації туристичних кластерів України за типами та напрямками їх діяльності, результати якого наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика туристичних кластерів України та напрями їх діяльності

Назва, тип та місцезнаходження кластеру	Учасники	Напрямки діяльності та послуги
1	2	3
Туристичний кластер «Кам'янець» у м. Кам'янець-Подільському, туристичний кластер «Кам'янецький дивокрай» у с. Колибаївка Кам'янець-Подільського району	Управління міжнародних зв'язків міськвиконкому; НІАЗ «Кам'янець», Державний історичний музей-заповідник, економіко-правовий факультет у Кам'янці-Подільському КУТЕПу, МП «Гала-Тур», турагенція «Данілов і К», ресторан «Гостинний двір», магазин сувенірної продукції «Декор», поліграфічне підприємство «ХВМ», газета «Кам'янець-Подільський вісник», Національний природний парк «Подільські Товтри», ГО «Партія відродження Кам'янця-Подільського».	Розвиток пізнавального туризму, надання послуг розміщення і харчування, організація фестивалів і ярмарків.

Продовження таблиці 1		
1	2	3
Туристичний Кластер «Львівський Туристичний Альянс»	Ресторатори, готельєри, власники туристичних компаній.	Координація дій рестораторів, готельєрів, представників туристичного бізнесу; промоція Львова на вітчизняних і міжнародних туристичних ринках, діяльність з покращення конкурентності туристичних послуг та інфраструктури міста.
Подільсько-Буковинський туристичний кластер	Міста Поділля та Буковини: Кам'янець-Подільський, Чернівці та Хотин.	Об'єднання різних об'єктів туристичної інфраструктури в один конгломерат. Комплекс послуг та цілісний рекреаційно-туристичний продукт (історико-архітектурні пам'ятки міст, Кам'янець-Подільська та Хотинська фортеці, Чернівецький університет, старовинні храми, фестивалі та середньовічні бої, екстремальні розваги, етнічні традиції).
Туристичний кластер «Львівське Опілля»	Територія у межах Бібрської, Давидівської, Розвадівської і Тростянецької об'єднаних територіальних громад.	Активний та екологічний відпочинок, туристичні піші-, вело- і кінні маршрути, смачні локальні продукти, добра екологія, історичні пам'ятки.
Туристично-рекреаційний кластер «Дністровський каньйон» Тернопільщини	Національний природний парк «Дністровський каньйон», органи місцевого самоврядування Тернопільської, Івано-Франківської, Чернівецької, Львівської та Хмельницької област., приватні підприємці, туристичні фірми та туристичні оператори, власники екосадиб, засоби масової інформації.	Проведення туристичної діяльності; розвиток зеленого туризму в сільській місцевості; раціональне використання туристичних ресурсів, визначення зон пріоритетного розвитку туризму шляхом туристичного районування регіонів; формування позитивного іміджу регіонів у сфері туризму на зовнішньому та внутрішньому ринку; створення загальнодержавної інформаційної мережі у сфері туризму та курортів шляхом розвитку мережі інформаційних центрів у регіонах.
Туристично-рекреаційний кластер «Південне туристичне кільце»	Міста Вознесенськ, Генічеськ, Первомайськ, Цюрупинськ, Нова Одеса, Южний, Балта, Білгород-Дністровський, Чорноморськ, Ізмаїл, Гола Пристань.	Системне ознайомлення туристів з найцікавішими сторінками історії та культури малих міст півдня України
Краєзнавчо-екскурсійний кластер «Мальовнича Бережанщина» в Тернопільській області	10 садиб зеленого туризму, такі як «Курянівська» (села Куряни), «Відпочинок на Заліссі» (м. Бережани), «У мальвах» (села Жуків), «Ведмідь» (села Шибалин).	Кімнати в будинках садибного типу, організація заходів - свято Бережанського замку, фестиваль української альтернативної музики «Рурисько», фестиваль лемківської культури «Дзвони Лемківщини», історико-етнографічний фестиваль «Опілля».

Продовження таблиці 1		
1	2	3
Краєзнавчо-екскурсійний кластер «Гоголівськими місцями Полтавщини»	Національний музей-заповідник М.В.Гоголя, обласна спілка краєзнавців, органи місцевого самоврядування, державної влади, готелі, заклади харчування, торговельні об'єкти товарів народних промислів, музеї.	Організація та популяризацію туристичних маршрутів по місцях, пов'язаних з іменем М.В. Гоголя (Полтава, Миргород, селища Диканька, Великі Сорочинці та Гоголеве) та відповідної інфраструктури: готелів, закладів харчування, створення виставкових залів, торговельних об'єктів товарів народних промислів, реконструкція пам'ятників письменнику у населених пунктах області, музеїв та рекреаційних зон, випуск рекламної інформаційної продукції – календарів, бігбордів, рекламних роликів.
Туристично-еколого-рекреаційний кластер «Вознесенськ» в Миколаївській області	Туристичні підприємства, заклади туристичної інфраструктури, місцева адміністрація, промислові підприємства з виробництва продуктів харчування.	Історичний, культурно-пізнавальний та екологічний напрямки, сприяння розвитку туризму в місті та співпраця з кластером «Південне туристичне кільце». Розвиток екстремального, мисливського, кінного, рибальського, спортивно оздоровчого та інших видів туризму.
Кластер сільського зеленого туризму (нічліжно-гастрономічний (садибний) тип) «Оберіг» смт. Гриців Шепетівського району Хмельницької обл.	60 представників селянських господарств, 10 агроосель, що забезпечують нічліжними й гастрономічними послугами близько 279-ти осіб в садибах з усіма зручностями, заклади громадського харчування, торговельні заклади, установи культури й освіти, місцеві органи самоврядування.	Агрооселі пропонують сауну, фітосаї, масаж косметичний, велопогулянки, плавання на човні, екскурсії місцевістю, збирання грибів, ягід, лікарських рослин та рибалку; проведення сільських фестивалів: «Солі та риби», «Старі Баби», «Дніпро-Бузькі вечорниці», «Рибальська толока», 5 сільських туристичних маршрутів: «Старовинний соляний промисел», «Червоний маяк», «Олександрівські скелі», «Горностаївські святині», «Заповідний лиман»; навчально-інформаційний центр з розвитку сільського туризму.
Агро-еколого-рекреаційний кластер «Фрумушика-Нова» в Тарутинському районі Одеської області	Сільськогосподарські (вівце-комплекс, виноградарство) та переробні (сири, винні продукти мед) підприємства, рекреаційно-туристичний комплекс з атракційними й нічліжно-гастрономічними об'єктами: краєзнавчий музей під відкритим небом, зоопарк, гостьові будинки, готель, оздоровчі та розважальні заклади.	Рекреаційно-туристичні послуги (рибальство, полювання, фото сафари), оздоровчі та розважальні послуги, екскурсії на фазанарій і вівцеферму, до зоокутка, бізнес-зустрічі. Кластер орієнтований на локальний, регіональний та національно-міжнародний рівень співпраці за основними напрямами діяльності.

Продовження таблиці 1		
1	2	3
Кластер агротуристичного типу «ГорбоГори» (Пустомитівський район Львівської області).	33 приватні господарства та фізичні особи (рибне господарство «Карпатський водограй», равлеферма «Західний равлик», ферма «Агротемп» з сироварнею «Джерсей».	Виробництво органічної сільськогосподарської продукції, надання рекреаційних, агротурис-тичних послуг, відновлення автентичних видів ремісництва
Етнографічно-екологічний кластер «Бойківські газди» (Сколівський район на Львівщині)	43 учасники (сільські садиби та міні-готелі, заклади харчування, виробники традиційної та екологічної продукції, самодіяльні фольклорні групи, природоохоронні та історико-охоронні установи.	Розвиток краєзнавчо-етнографічного, екологічного та відпочинкового туризму, відпочинок у традиційних бойківських садибах, бойківські страви, дегустування і придбання екологічної продукції, дозвілля на традиційних забавах і святах, місцевих фестинах, продаж сувенірів, відвідування народних умільців та майстер-класи; оздоровлення (чани-купелі, апітерапія, фіточаї); мандрівки місцями Національного природного парку «Сколівські Бескиди» ознайомлення з історією бойківського етносу; активний туризм: гірськолижний, трекінг, кінний, водний, велосипедний.
Агроекотуристичний кластер «Бойківський колорит» («Гостинна бойківська Долинщина»), Долинський район, Івано-Франківська область	29 представників турбізнесу (10 сертифікованих сільських зелених садиб, готельно-відпочинковий комплекс, Центр спадщини Вигодської вузькоколійки, медоварня «Чорна бджола», міні-ферма і контактний зоопар, еко-крамниця «Карпатський колорит».	Послуги проживання, харчування, організація активного відпочинку та рекреації відвідувачів, транспортне перевезення в гори, прокат велосипедів і туристичного спорядження, атракція «Кузня», сон на вуликах, апітерапія.
Транспортно-туристичний кластер «Південні ворота України» в Херсонській області	Міжнародний аеропорт «Херсон»; ТОВ «Крила Таврії», База зеленого туризму «Чайка», ГТК «Фрегат» та «Бригантина», кооператив сільського зеленого туризму «Оберіг Херсонщини», Херсонське обласне відділення Спілки сприяння розвитку СЗТ в Україні, органи місцевого самоврядування міст Херсонської обл., відділ курортів, мінеральних ресурсів та туризму Херсонської облдержадміністрації, підприємства транспортної та будівельної галузей, туризму і курортно-рекреаційн. комплексу, рекламно-інформ. підприємства, Спілка сприяння розвитку туризму півдня України «Таврія».	Створення системи корпоративного управління транспортними потоками, інфраструктури сервісу та туризму; об'єднання ресурсів підприємств різних галузей на вирішення спільних завдань; стратегічне планування розвитку транспорту й туризму в регіоні; модернізація та розширення системи доріг (залізничних, авто-, морських, річкових, аерошляхів), туристичної інфраструктури; багатофункціональний розвиток курортно-рекреаційної зони та інфраструктури сервісу вздовж мережі шляхів, транспортно-туристичного комплексу, створення сільських садиб і ферм.

Продовження таблиці 1		
1	2	3
Кластер водного туризму «Чернігів європейський» в Чернігівській області	5 акваторій сплаву, 6 туристичних плотів, 12 венчурних інвесторів.	Мандрівки та екскурсії: по річках Десні, Сейм та Снов, сплави спортивний, мисливський, рибальський, екологічний; оздоровчі мандрівки по диких місцях Чернігівщини, по історичних містах м. Н-Сіверський, м. Чернігів), тематичні сплави, мандрівки від 2 до 7 діб, екскурсії, прогулянки, пікніки.
Транскордонний кластер сільського зеленого туризму в євро регіоні «Дніпро»	Громадські організації, які займаються розвитком сільського «зеленого» туризму: науково-просвітницьке об'єднання «Оракул» з м. Гомеля, Чернігівська обласна асоціація сільського туризму «Северянські обереги», 31 агросадиба, 5 фермерських господарств, 4 туристичних підприємства, туристсько-інформаційний центр, 8 районних сільських рад, 6 сільських шкіл, 12 сільських кооперативів, 2 громадських об'єднання, 9 підприємств малого бізнесу, 2 університети.	Співпраця у туристично-рекреаційній сфері (розробка і популяризація нових туристичних маршрутів, розвиток об'єктів інфраструктури). Розробка «зелених» маршрутів – пішохідних, велосипедних, кінних, які проходять за визначеною кластером територією.
Транскордонний туристичний кластер	Львівська, Волинська, Закарпатська області України і Підкарпатське та Люблінське воєводства Польщі	Співпраця у туристично-рекреаційній сфері (розробка і популяризація нових туристичних маршрутів, розвиток об'єктів інфраструктури).

Джерело: складене автором

Підприємства туристичного бізнесу, об'єднавшись в туристичний кластер, як правило, ефективно взаємодіють з науковими закладами та органами місцевої влади для підвищення конкурентоздатності своїх туристичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Маслиган О. О. Практика кластеризації сфери туризму та рекреації в Україні / О. О. Маслиган // Сталій розвиток економіки. - 2013. - № 4. - С. 181-190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_4_40.
2. Андрусак Н.С. Рекреаційно-туристичні кластери як ефективний інструмент міжрегіональної та міжнародної співпраці. Географія та туризм. 2014.
3. Кластери туризму як один з інструментів сталого сільського розвитку України URL: <https://www.mhgc21.org/en/mhgc21/events/2019may/Klastery-turyzmu-yak-odyn-z-instrumentiv-staloho-silskoho-rozvytku-Ukrayiny>